

Orzekanie kasatoryjne w sądzie odwoławczym w kontekście zasady rzetelnego procesu karnego

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

„*Iustitias vestras iudicabo – Sprawiedliwość waszą sądzić będę*”
Psalm 75, 3

Przedmiotem niniejszej monografii jest ocena zakresu, w jakim orzekanie kasatoryjne w sądzie odwoławczym czyni zadość zasadzie rzetelnego procesu karnego. Autor opracowania pragnie bowiem zbadać, w jakim stopniu wydawanie przez sąd odwoławczy wyroków uchylających i przekazujących sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji pozwala na określenie całego procesu karnego mianem procesu rzetelnego. Ma to wyjątkowe znaczenie w szczególności w aspekcie niezwykle istotnych zmian wprowadzonych do polskiego modelu postępowania odwoławczego na przestrzeni ostatnich kilku lat. Zmiany te były tak diametralne, że nie mogły pozostać niezbadane. Niektórzy autorzy pochylali się już nad tymi zagadnieniami, poglądy wielu z nich stały się zresztą inspiracją dla autora opracowania do podjęcia tego tematu¹.

W ocenie autora monografii wciąż jednak olbrzymia liczba problemów nie doczekała się zbadania. Dotychczasowe publikacje odnoszące się do postępowania odwoławczego w sprawach karnych nie prezentują problemu w takim świetle, w jakim pragnie zaprezentować go autor tej monografii. Dotychczas samo podejście do tematu, jak i zastosowane metody badawcze są zupełnie inne niż sposób postrzegania tej tematyki przez autora. Wiele opracowań stało się już nieaktualnych, inne z kolei w bardzo wąskim zakresie omawiają daną tematykę, a jeszcze inne pozbawione są charakteru empirycznego. Brak kompleksowych opracowań i wciąż nierozstrzygnięty problem badawczy stał się asumptem do podjęcia w tym zakresie własnych badań. Innym powodem podjęcia tej tematyki jest fakt niezwykle ważnego dla całego społeczeństwa problemu postępowania odwoławczego w sprawach karnych. Prawo do odwoła-

---

¹ Nie sposób nie wskazać tutaj chociażby pracy C. Kulesza (ed.), *Fairness of the New Model of Polish Criminal Appeal Proceedings in the Context of Delivered Research*, Białystok 2019; M. Wąsek-Wiaderek (red.), *Skarga na wyrok kasatoryjny sądu odwoławczego w polskiej procedurze karnej. Teoria i praktyka*, Warszawa 2021 czy M. Fingas, *Orzekanie reformatoryjne w instancji odwoławczej w polskim procesie karnym*, Warszawa 2016.

nia się od decyzji procesowej sądu wydaje się być jednym z kluczowych praw człowieka. Właściwe ukształtowanie modelu postępowania odwoławczego – tak aby mieścił się on w ramach zasady rzetelnego procesu karnego – stanowi zatem niezwykle ważki problem.

Autor pragnie jednak wyraźnie zaznaczyć, że przedmiot badań odnosi się wyłącznie do wyroków jako najważniejszej formy orzeczenia.

Rozpoczynając badania dotyczące problematyki orzekania kasatoryjnego w sądzie odwoławczym w kontekście zasady rzetelnego procesu karnego, autor uznał, iż w pierwszej kolejności należy zaprezentować przedmiot badań oraz cel ich przeprowadzenia, wskazać problemy i hipotezy badawcze, a także metody, techniki oraz narzędzia badawcze, które wykorzystane będą w opracowaniu. Duże znaczenie ma również przybliżenie tego, jak wyglądała organizacja oraz przebieg badań.

Przedmiot badań naukowych może stanowić określony fakt (informacja) zaprezentowany w danym wyjaśnieniu naukowym co do podstawowego problemu badawczego. Mogą być nim też te elementy i działania, które w trakcie prowadzonych badań będą podlegały wyjaśnieniu i opracowaniu, a zatem wszystkie informacje o analizowanym przedmiocie przyjmujące formę nowych wiadomości².

Na przestrzeni ostatnich lat model postępowania odwoławczego w sprawach karnych był przedmiotem niezwykle zainteresowania prawodawcy. Nie powinno to jednak budzić żadnego zdziwienia, gdyż dotychczasowy model tego etapu procesu funkcjonował niemalże w niezmiennym kształcie od czasów zakończenia II wojny światowej. Oczywiście cechą dobrego prawa jest to, że jest ono niezienne, jednakże trzeba mieć na uwadze, iż zmieniają się pewne warunki, społeczeństwa wkraczają w nowe rzeczywistości, dlatego też procedury sądowe za tymi zmianami muszą nadążać. Coraz częściej w całym społeczeństwie, nie tylko wśród prawników, pojawiały się głosy, że polski proces karny jest przewlekły. Niekiedy procesy karne trwają tak długo, że zatracona jest w ogóle ich zasadnicza funkcja – sprawne wymierzenie sprawiedliwości. Zaczęto zatem poszukiwać tych czynników, które wpływają na przewlekłość postępowania i szukać metod, aby czynniki te zniwelować.

Nietrudno spotkać się z opiniami, że jedną z zasadniczych przyczyn przedłużających się procesów karnych jest wydawanie przez sądy II instancji wyroków kasatoryjnych. Uchylenie orzeczenia i przekazywanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania musi mieć wpływ na czas trwania pro-

---

² J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 101.

cesu. Z tego powodu ustawodawca postanowił przeciwdziałać zjawisku nadmiernego orzekania kasatoryjnego, zmieniając diametralnie model postępowania odwoławczego.

Gruntowne modyfikacje wprowadzone do postępowania przed sądem II instancji, które miały na celu niwelować kasatoryjność orzekania, były modyfikacjami bardzo odważnymi. Odwadze tej towarzyszył jednak pewien lęk, czy nowy model postępowania odwoławczego czyni zadość zasadzie rzetelnego procesu karnego. Kasatoryjność orzekania w nowym modelu postępowania drugoinstancyjnego nie została przecież zupełnie usunięta, lecz w znacznym stopniu ograniczona. Stąd też wyjść należy najpierw od tego, jak orzekanie kasatoryjne ma się w ogóle do kwestii rzetelności procesu karnego. Biorąc pod uwagę powyższe, przedmiotem badań niniejszej monografii uczyniono problematykę orzekania kasatoryjnego w sądzie odwoławczym w kontekście zasady rzetelnego procesu karnego.

Celem badań naukowych jest rozstrzygnięcie określonych problemów naukowych, jak również poznanie nowych prawd³. Monografia ma za zadanie zrealizowanie trzech zasadniczych celów. Pierwszy cel polega na ustaleniu, w jaki sposób orzekanie kasatoryjne wpływa na czas trwania procesu karnego oraz realizację innych standardów rzetelnego postępowania odwoławczego określonych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Można bowiem założyć, że kasatoryjność orzekania stanowi jeden z głównych czynników, które mogą wpływać na przewlekłe rozpoznanie sprawy. Ustawodawca, podejmując kroki w kierunku zmniejszenia odsetka orzeczeń kasatoryjnych, miał na celu doprowadzenie do sprawniejszego rozpoznania sprawy, co wpisywać miało się z kolei w założenia rzetelnego procesu karnego. Zbadanie, jaka jest wzajemna relacja między orzekaniem kasatoryjnym a czasem trwania procesu karnego, pozwoli na stwierdzenie, czy działania podejmowane przez prawodawcę były słuszne. Aby zrealizować tak postawiony sobie cel, autor dokonał analizy ewolucji polskiego modelu postępowania odwoławczego. Dzięki temu możliwe było ustalenie, jak na przestrzeni lat kształtował się model postępowania odwoławczego, i tym samym, czy dany model determinował wydawanie wyroków o charakterze reformatoryjnym czy kasatoryjnym. Autor zbadał również dokładnie obecny model postępowania odwoławczego. Na tym etapie przeanalizowane zostanie, w jaki sposób rodzaj wydawanych wyroków wpływa na czas trwania procesu karnego – czy wyroki kasatoryjne wpływają na przewlekłość procesu.

---

³ *Ibidem*, s. 19.

Drugi cel badawczy polega na ustaleniu, w jakim zakresie skarga przeciwkasatoryjna przyczyniła się do zmiany tendencji w orzekaniu kasatoryjnym. Autor pragnie sprawdzić, czy mimo zastosowanych przez ustawodawcę rozwiązań w zakresie rodzajów wydawanych przez sąd odwoławczy wyroków, kasatoryjność orzekania była na tyle powszechna, aby wprowadzić dalej idące rozwiązania w postaci instrumentu skargi. Autor pragnie zatem zweryfikować, w jaki sposób skarga przeciwkasatoryjna zabezpiecza funkcjonowanie przyjętego modelu, a nadto czy, i jeżeli tak, to w jakim zakresie, wpływa na przyspieszenie procesu karnego. Innymi słowy, zbadane zostanie to, czy wprowadzenie instytucji skargi na wyrok sądu odwoławczego pozwala na zmniejszenie odsetka wyroków o charakterze kasatoryjnym, co wpływać ma na rzetelne rozpoznanie sprawy.

Trzeci cel badawczy opracowania wiąże się bardzo ściśle z celem pierwszym oraz drugim. W gruncie rzeczy zrealizowanie obu tych celów pozwoli jednocześnie na osiągnięcie celu trzeciego. Polega on zaś na rozwiązaniu nierozstrzygniętych do tej pory kwestii, w jakim zakresie orzekanie kasatoryjne przez sąd odwoławczy pozwala na określenie polskiego nowego modelu postępowania odwoławczego mianem rzetelnego.

Istotą badań naukowych jest określenie problemu badawczego. Stanowi on wytyczenie kierunku realizowanym badaniom naukowym. Problem badawczy to bodziec intelektualny wywołujący reakcję w postaci badań naukowych⁴. Problem badawczy stanowi uświadomienie sobie, że istnieje jakiś brak w aktualnym stanie wiedzy naukowej⁵. Przybiera on postać pytania, a nawet kilku pytań, które są ze sobą spójne⁶. Pytaniu badawczemu odpowiadać powinna odpowiednia hipoteza badawcza. Stanowi ona przypuszczenie, że badane zagadnienie może kształtować się w określony sposób, a jej formułowanie bazuje na dotychczasowym stanie wiedzy. Należy jednak wskazać, że hipoteza badawcza jest jedynie pewną propozycją o nieustalonej jeszcze wartości logicznej, którą należy poddać weryfikacji za pomocą określonych metod badawczych⁷.

Biorąc pod uwagę powyższe, w celu przeprowadzenia badań naukowych, na początku autor opracowania skonstruował szereg problemów badawczych oraz odpowiadających im hipotez badawczych.

---

⁴ Ch. Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze w naukach społecznych*, tłum. E. Hornowska, Poznań 2001, s. 67.

⁵ J. Pieter, *Praca naukowa*, Katowice 1957, s. 21.

⁶ S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 2010, s. 26.

⁷ Z. Ziemiński, *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa*, Warszawa 1974, s. 41.

Na potrzeby monografii skonstruowane zostały trzy główne problemy badawcze. Pierwszy główny problem badawczy zawiera się w pytaniu:

1. W jaki sposób orzekanie kasatoryjne wpływa na czas trwania procesu karnego?

Ze względu na złożoność tego problemu badawczego, konieczne okazało się skonstruowanie problemów badawczych szczegółowych. Kształtują się one następująco:

1.1. W jaki sposób postępowanie odwoławcze ukształtowane zostało w innych wybranych państwach europejskich i czy możliwe jest przeniesienie poszczególnych rozwiązań na grunt polskiej procedury karnej?

1.2. W jaki sposób ewolucja polskiego modelu postępowania odwoławczego wpływała na rodzaje wydawanych przez sądy odwoławcze wyroków?

1.3. W jaki sposób obecnie funkcjonujący polski model postępowania odwoławczego determinuje rodzaje wydawanych przez sąd odwoławczy wyroków?

1.4. Jak należy oceniać wydawanie wyroków o charakterze kasatoryjnym?

Drugi główny problem badawczy sformułowany został w sposób następujący:

2. W jakim zakresie skarga przeciwkasatoryjna przyczyniła się do zmiany tendencji w orzekaniu kasatoryjnym?

Również tutaj główny problem badawczy ze względu na swą ogólność musiał zostać doprecyzowany za pomocą problemów badawczych szczegółowych, które przybrały następującą postać:

2.1. W jakim zakresie zjawisko kasatoryjności orzekania było na tyle powszechne, aby konieczne było wprowadzenie instytucji skargi przeciwkasatoryjnej?

2.2. W jaki sposób skarga przeciwkasatoryjna zabezpiecza prawidłowe funkcjonowanie modelu postępowania odwoławczego?

2.3. W jakim zakresie skarga przeciwkasatoryjna przeciwdziała przewlekłości postępowania?

Z kolei trzeci główny problem badawczy, który *de facto* stanowi zsumowanie dwóch poprzednich głównych problemów badawczych, zawiera się w pytaniu:

3. W jakim zakresie orzekanie kasatoryjne przez sąd odwoławczy pozwala na określenie polskiego nowego modelu postępowania odwoławczego mianem rzetelnego?

Powyższym problemom badawczym odpowiadają właściwe hipotezy badawcze. Pierwszy główny problem badawczy pozwolił na skonstruowanie następującej pierwszej głównej hipotezy badawczej:

1. Orzekanie kasatoryjne ma bardzo duży wpływ na czas trwania procesu karnego. Wydawanie wyroków uchylających wyrok sądu I instancji i przekazujących sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania stanowi jeden z kluczowych czynników wpływających na przewlekłe rozpoznanie sprawy. Ze względu na to, że na przestrzeni dziesięcioleci w Polsce zapadały głównie wyroki kasatoryjne, wpływało to negatywnie na czas rozpoznania sprawy. Zwiększenie odsetka wydawanych wyroków reformatoryjnych w nowym modelu postępowania odwoławczego wiąże się z przyspieszeniem czasu trwania całego procesu karnego.

Z kolei hipotezy badawcze szczegółowe odpowiadające problemom badawczym szczegółowym przybrały postać następujących twierdzeń:

1.1. W ustawodawstwach obcych państw w różny sposób ukształtowano model postępowania odwoławczego, choć szczególny akcent stawia się na reformatoryjność orzekania. Pewne rozwiązania funkcjonujące w tych państwach można byłoby wprowadzić do polskiego procesu karnego.

1.2. Ewolucja polskiego modelu postępowania odwoławczego wskazuje, że prawodawca stawiał bardzo duży nacisk na wydawanie przez sądy wyroków o charakterze kasatoryjnym. Po przychyleniu się do środka zaskarżenia sądy II instancji na przestrzeni lat wydawały przede wszystkim, obok wyroków aprobujących, wyroki uchylające i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania.

1.3. Wprowadzone zmiany w zakresie modelu postępowania odwoławczego w znacznym stopniu doprowadziły do zmniejszenia się liczby wyroków kasatoryjnych na rzecz wyroków o charakterze reformatoryjnym. W obecnie funkcjonującym modelu zapada więcej orzeczeń reformatoryjnych niż kasatoryjnych.

1.4. Wydawanie wyroków o charakterze kasatoryjnym jest jednym z głównych źródeł przewlekłości sądowego procesu karnego. Przekazanie przez sąd odwoławczy sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania zamiast wydania orzeczenia merytorycznego doprowadza do zbędnej zwłoki w procesie.

Druga główna hipoteza badawcza sprzężona z drugim głównym problemem badawczym sformułowana została w następujący sposób:

2. Skarga na kasatoryjny wyrok sądu odwoławczego jest niezbędnym elementem nowego modelu postępowania odwoławczego. Dzięki mechanizmowi

skargi możliwa jest kontrola rozstrzygnięć sądu odwoławczego, co prowadzi do zmniejszenia odsetka wydanych wyroków kasatoryjnych, co z kolei prowadzi do znacznego przyspieszenia procesu karnego.

Z kolei szczegółowe hipotezy badawcze brzmią następująco:

2.1. Mimo wprowadzenia 1.7.2015 r. zmian w zakresie modelu postępowania odwoławczego liczba wyroków kasatoryjnych utrzymywała się wciąż na wysokim poziomie, dlatego też niezbędne było wprowadzenie mechanizmu skargi na kasatoryjny wyrok sądu odwoławczego.

2.2. Skarga na wyrok sądu odwoławczego ma duże znaczenie w zakresie kontroli rodzaju wydanych przez sąd rozstrzygnięć. Jest ona gwarancją tego, że sądy odwoławcze wydają orzeczenia kasatoryjne wyłącznie w ściśle określonych przypadkach.

2.3. Skarga przeciwkasatoryjna w dużym stopniu przyczyniła się do zmniejszenia liczby wyroków o charakterze kasatoryjnym, co odegrało dużą rolę w przyspieszeniu czasu trwania procesu karnego.

Trzeci główny problem badawczy pozwolił na skonstruowanie następującej głównej hipotezy badawczej:

3. Nowy model postępowania odwoławczego w aspekcie orzekania kasatoryjnego w szerokim zakresie wpisuje się w zasadę rzetelnego procesu karnego. Zmiany wprowadzone na przestrzeni ostatnich lat przez prawodawcę w modelu postępowania drugoinstancyjnego zmierzają w kierunku redukcji zjawiska kasatoryjności orzekania, przy jednoczesnym stopniowym rozszerzaniu zakresu postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym, co w konsekwencji prowadzi do sprawniejszego prowadzenia sprawy przed sądem II instancji. Nowy model postępowania odwoławczego realizuje standardy rzetelnego postępowania określone w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Ponadto o rzetelności procesu karnego świadczy nie tylko zmodyfikowanie zasad orzekania w sądzie II instancji, lecz także wprowadzenie mechanizmów kontrolnych, takich jak skarga na wyrok sądu odwoławczego. Efektywniejsze postępowanie odwoławcze przekłada się na cały proces karny, dlatego tak ważne jest właściwe ukształtowanie tego etapu procesu.

W tym miejscu autor pragnie zaprezentować, jakimi metodami, technikami oraz narzędziami badawczymi posługiwał się w celu weryfikacji przedstawionych wyżej hipotez badawczych. Do każdej hipotezy badawczej zastosowano inny zestaw metod badawczych, aby jak najpełniej zbadać dane zagadnienie. Autor starał się stosować triangulację metod badawczych. Jest to zabieg

metodologiczny nastawiony na obiektywizację procesu badawczego⁸. Polega on na wykorzystaniu jednocześnie wielorakich metod przy studiowaniu pojedynczego problemu⁹.

Na początku autor pragnie wyjaśnić terminy, którymi posłużył się w tej części monografii. Poprzez termin „metoda badawcza” rozumie się zespół czynności badawczych realizowanych na polu naukowym, dążących w powtarzalny i skuteczny sposób do rozwiązania podstawowego problemu badawczego. Należy przez to rozumieć świadomie stosowany sposób postępowania, ukierunkowany na osiągnięcie wyznaczonego celu w określonych warunkach¹⁰. Termin „technika badawcza” jest z kolei pojęciem węższym od terminu „metoda”. Technika badawcza jest to system urządzeń i zabiegów wykorzystywanych w badaniach naukowych. Wymagają one odpowiedniego planu realizowania badań, wyznaczenia kolejności czynności badawczych i ich wzajemnego powiązania¹¹. Ostatnim terminem wymagającym wyjaśnienia jest termin „narzędzie badawcze”. Narzędziami badawczymi są przedmioty wykorzystywane do realizacji podejmowanych technik badawczych¹². Wynika zatem z tego, że metodą badawczą jest zespół jakichś czynności, technika badawcza oznacza pewną pojedynczą czynność, zaś narzędzie badawcze jest instrumentem służącym do zbierania danych z badań naukowych¹³.

Autor zastosował zarówno metody dogmatyczne, jak i empiryczne. W całym opracowaniu wykorzystane zostały następujące metody badawcze:

1. Metoda dogmatycznoprawna. Metoda ta polega na analizie treści norm obowiązującego prawa krajowego i sprowadza się do syntaktyczno-semantycznej analizy tekstu prawnego wspartej zastosowaniem reguł logiki¹⁴. Celem zastosowania tej metody było ustalenie sensu i znaczenia tekstów aktów prawnych, a także skonstruowanie norm prawnych w oparciu o analizowane prze-

---

⁸ T. *Wieczorek*, Triangulacja metod w badaniach społecznych, Zagadnienia Społeczne 2014, Nr 1, s. 16.

⁹ *Ibidem*, s. 17.

¹⁰ R.A. *Podgórski*, Metodologia badań socjologicznych. Kompendium wiedzy metodologicznej dla studentów, Bydgoszcz–Olsztyn 2007, s. 56.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, s. 55.

¹³ J. *Apanowicz*, Metodologia ogólna, s. 90–91.

¹⁴ W. *Filipkowski*, E. *Zatyka*, E. *Glińska*, E. *Jurgielewicz-Delegacz*, Szczegółowa koncepcja badań prawno-kryminologicznych, w: K. *Laskowska*, W. *Filipkowski*, E. *Glińska* (red.), Bezpieczeństwo osób niewidomych i słabowidzących w ruchu drogowym. Wybrane aspekty praktyczne, Białystok 2014, s. 38.

pisy prawne. Metoda ta dotyczyła głównie ustaw karnoprosesowych z lat: 1928, 1969 oraz 1997, lecz także innych aktów prawnych.

2. Metoda analityczna w postaci analizy piśmiennictwa i judykatury. Polega ona na możliwości wykorzystania źródeł doktrynalnych oraz źródeł pochodzących z judykatury¹⁵. Dzięki tej metodzie prześledzono bardzo bogaty dorobek przedstawicieli nauki procesu karnego odnoszący się do postępowania odwoławczego. Źródła te sięgają czasów międzywojennych. Przeanalizowano liczne monografie, rozdziały w monografiach, artykuły naukowe czy innego rodzaju publikacje o charakterze naukowym. Przeanalizowano również dorobek sądownictwa odnoszący się do postępowania przed sądem II instancji. Tutaj również sięgano do decyzji procesowych pochodzących z czasów II Rzeczypospolitej Polskiej. Autor przeprowadził analizę licznych uchwał, wyroków czy postanowień sądów.

3. Metoda komparatystyczna. Jest to metoda polegająca na porównywaniu ze sobą systemów prawnych. Proces porównywania systemów prawnych polega na objaśnieniu podobieństw istniejących pomiędzy różnymi rozwiązaniami, jak też ukazaniu różnic występujących między różnymi instytucjami prawnymi¹⁶.

4. Metoda historycznoprawna. Przejawia się w badaniu zjawisk i instytucji prawnych w ujęciu całej złożoności procesu historycznego, uwzględniając miejsca, jakie rozpatrywane instytucje prawne czy przepisy prawne zajmowały wśród innych wymiarów aktywności społecznej, oraz rolę, jaką odgrywały i do dziś odgrywają. Metoda ta służy porównywaniu ze sobą tych instytucji przez pryzmat ich ewolucji i pozwala na ustalenie powodów tej ewolucji. Dzięki metodzie historycznoprawnej możliwe jest również poznawanie różnych rozwiązań prawnych, które zostały zapomniane, jednak mogą sprawnie funkcjonować we współczesnych czasach¹⁷.

5. Metoda analityczna w postaci analizy danych statystycznych. Bazuje ona na analizie dostępnych danych statystycznych pochodzących z różnych źródeł, takich jak m.in.: Internet, raporty analityczne, bazy danych statystycznych¹⁸. Autor wielokrotnie korzystał z tej metody, bazując na dostępnych danych sta-

---

¹⁵ *Ibidem*, s. 39.

¹⁶ I. Szymczak, Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych, RPEiS 2014, Nr 3, s. 42–43.

¹⁷ H. Olszewski, Podejście historyczne w prawoznawstwie, w: A. Łopatka (red.), Metody badania prawa, Wrocław 1973, s. 36.

¹⁸ W. Filipkowski, E. Zatyka, E. Glińska, E. Jurgielewicz-Delegacz, Szczegółowa koncepcja badań, s. 39.

tystycznych, jednak też tworzył własne dane statystyczne w oparciu o udzieleno mu, często zupełnie nieopracowane, informacje.

6. Metoda *desk research*. Metoda ta opiera się na korzystaniu z danych zastanych (wtórnych) i wykonywana jest już zasadniczo podczas przeglądu literatury¹⁹. Jest to badanie polegające na analizie istniejących danych, które wcześniej zostały zgromadzone i przetworzone²⁰. Metoda ta miała charakter pomocniczy i służyła autorowi w takich sytuacjach, gdy autor sam nie był w stanie dotrzeć do źródeł pierwotnych lub samodzielnie opracowanie konkretnych danych było zbyt czasochłonne dla jednej osoby.

7. Metoda badań ilościowo-jakościowych, gdzie zastosowaną techniką badawczą był sondaż diagnostyczny. Wykorzystanym narzędziem badawczym był z kolei formularz ankiety skierowany do dwóch grup respondentów: pierwsza to wszyscy w Polsce sędziowie orzekający w sądach karnych odwoławczych, zaś druga to wszyscy w Polsce adwokaci i radcy prawni. Do tej pierwszej grupy respondentów skierowany był formularz ankiety PAPI (*Paper and Pencil Interview*), czyli ankieta papierowa, zaś do drugiej formularz ankiety CAWI (*Computer Assisted Web Interview*), czyli ankieta internetowa. Badania sondażowe to najlepsza dostępna metoda dla tych badaczy, którzy chcą zbierać oryginalne dane w celu opisywania populacji zbyt dużej, by obserwować ją bezpośrednio. Dzięki odpowiedniemu doborowi losowemu otrzymuje się grupę respondentów (próbę badawczą), co do których można zakładać, że ich cechy odzwierciedlają cechy populacji, natomiast starannie skonstruowane kwestionariusze dostarczają danych w tej samej formie od wszystkich respondentów²¹.

Powyżej wskazane metody badawcze zostały zastosowane w celu weryfikacji zaprezentowanych wcześniej szczegółowych hipotez badawczych, co z kolei posłużyło do rozwiązania danych problemów badawczych. W konsekwencji z kolei pozwoliło to na realizację celów monografii.

Przeprowadzenie badań dotyczących orzekania kasatoryjnego w sądach odwoławczych w kontekście zasady rzetelnego procesu karnego podzielone zostało na kilka etapów, w których wykonywane były dane zadania badawcze. Podział ten wynikał z kilku czynników. Przede wszystkim wykonywanie danych zadań badawczych musi następować w określonej kolejności. Trudno

---

¹⁹ M. Makowska, Desk research, w: M. Makowska (red.), Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów, Warszawa 2013, s. 82.

²⁰ W. Nowak, R. Kaniewski, Analiza danych zastanych generowanych przez system symulacyjny JTLS, Zeszyty Naukowe AON 2016, Nr 3, s. 143.

²¹ W. Filipkowski, E. Zatyka, E. Glińska, E. Jurgielewicz-Delegacz, Szczegółowa koncepcja badań, s. 33–40.

bowiem wyobrazić sobie na przykład wykonywanie badań empirycznych bez wcześniejszego przeanalizowania problemu od strony dogmatycznej. Bardzo często też przeprowadzenie określonych badań jest ściśle związane z koniecznością poznania określonych danych wskutek przeprowadzenia wcześniej innych badań.

Pierwszy etap badań odnosił się do zagadnień natury dogmatycznej. W pierwszej kolejności autor gromadził dane, które zostały zaprezentowane w rozdziale I opracowania. Rozdział ten dotyczy wprowadzenia do problematyki, gdzie zaprezentowano siatkę pojęciową, którą następnie stosowano w całej monografii. Konieczne na tym etapie było przede wszystkim zbadanie pojęcia rzetelnego procesu karnego, który stał się punktem wyjścia do dalszych analiz. Poznanie semantycznej płaszczyzny tego pojęcia otworzyło dopiero drogę do podjęcia analizy, jaki model postępowania odwoławczego może czynić zadość rzetelności procesu karnego. Ten etap prac objął również syntaktyczno-semantyczną analizę treści przepisów odnoszących się do modelu postępowania odwoławczego oraz instytucji skargi na wyrok sądu odwoławczego. Dotyczył on zatem również rozważań zaprezentowanych w rozdziałach II, III, IV oraz V monografii. Autor na tym etapie gromadził materiał badawczy w postaci opracowań z zakresu procedury karnej, a także gromadził judykaturę, która odnosiła się do przedmiotu jego badań.

W drugim etapie prac badawczych autor przystąpił do zgromadzenia danych statystycznych odnoszących się do liczby wydawanych wyroków kasatorskich oraz reformatoryjnych na przestrzeni lat. Z tego powodu wystąpił z wnioskiem do Ministerstwa Sprawiedliwości o udzielenie tych informacji w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej²². Ministerstwo Sprawiedliwości przekazało jednak tylko częściowe dane, gdyż jak wskazano: „Jednocześnie uprzejmie informuję, że wygenerowanie powyższych danych statystycznych za lata wcześniejsze, jako danych archiwalnych, ze względu na układ systemu informatycznego bazy danych oraz dużą pracochłonność jest obecnie niemożliwe”. Z tego powodu autor musiał przyjąć inny sposób pozyskania danych. Odbił kwerendę biblioteczną w Bibliotece Prawniczej Uniwersytetu w Białymstoku, w której gromadzone są statystyki sądowe w wersji papierowej. Autor dodatkowo posłużył się też danymi udostępnionymi przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz szczątkowymi informacjami zaprezentowanymi przez *M. Fingasa* w przywołanej już publikacji.

---

²² Ustawa z 6.9.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 902), dalej: DostInfPubU.

Następnie autor zgromadził dane statystyczne dotyczące tego, w jaki sposób zmiany w zakresie modelu postępowania odwoławczego wpływały na czas trwania procesu karnego. Wykorzystana została tutaj baza statystyczna dostępna na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości²³.

Kolejnym niezwykle ważnym, a także bardzo pracochłonnym etapem prac badawczych było przeprowadzenie badań ilościowo-jakościowych w postaci sondaży diagnostycznych wśród sędziów sądów karnych odwoławczych oraz wśród adwokatów i radców prawnych. Szczegółowy opis przeprowadzenia badania znajduje się w rozdziale VI zatytułowanym: Wyniki badań empirycznych w zakresie kasatoryjności orzekania i skargi na wyrok sądu odwoławczego. W ocenie autora publikacji umieszczenie dokładnych informacji odnoszących się do badań empirycznych w rozdziale VI jest bardziej zasadne niż opisywanie tych zadań badawczych już w tym miejscu.

Ostatnim etapem prac były opracowanie i analiza zgromadzonego materiału badawczego. Pozwoliło to na weryfikację postawionych hipotez badawczych. Podział na wskazane powyżej etapy umożliwił uporządkowanie pracy badawczej. W następnych rozdziałach monografii zaprezentowano, przeanalizowano i dokonano oceny zgromadzonych w trakcie badań informacji oraz sformułowano określone wnioski w oparciu o przeprowadzone badania zarówno dogmatyczne, jak i empiryczne.

We wstępie monografii poruszona została kwestia zastosowanej metodologii badawczej. Na początku opisany został przedmiot i cel badań, natomiast dalej problemy i hipotezy badawcze. Z uwagi na wielowątkowość i dużą złożoność zagadnienia podzielone one zostały na główne oraz szczegółowe problemy oraz hipotezy badawcze. W dalszej części autor omówił zastosowane metody, techniki oraz narzędzia badawcze, po czym przeszedł do omówienia organizacji oraz przebiegu swoich badań.

W rozdziale I monografii autor zaprezentował wprowadzenie do problematyki oraz przedstawił siatkę pojęciową, z której korzystał w dalszej części opracowania. W pierwszej kolejności przybliżył pojęcie rzetelnego procesu karnego, które stanowi sedno problemu. Zaprezentowana została również ewolucja zasady instancyjności w Polsce, a także przedstawione zostały szczegółowo modele postępowania odwoławczego, które zostały wypracowane w nauce procesu karnego. Poruszono również kwestię tego, czym jest reformatoryjność oraz kasatoryjność orzekania w sądzie II instancji.

---

²³ <https://isws.ms.gov.pl/baza-statystyczna/> (dostęp: 20.11.2025 r.).

Rozdział II poświęcony został komparatystycznemu ujęciu problemu modelu postępowania odwoławczego. W ramach tego rozdziału autor przeanalizował, w jaki sposób ukształtowany został model postępowania odwoławczego w wybranych państwach europejskich. Z uwagi na niebagatelny wpływ na rozwój instancyjności w Europie autor podjął decyzję, że analiza ta obejmie następujące kraje: Anglia i Walia, Niemcy oraz Francja.

Rozdział III monografii odnosi się do ewolucji modelu postępowania w Polsce na przestrzeni lat 1929–2015. Przedstawiona została szczegółowa analiza procesu zmian modelu postępowania odwoławczego oraz kierunku, w jakim zmiany te zmierzały. Oczywiście, zaprezentowane zostało również tło historyczne, bez którego trudno omawiać kwestie związane ze zmianami prawa. Autor przybliżył, w jaki sposób zmiany w zakresie modelu postępowania odwoławczego wpływały na rodzaje rozstrzygnięć wydawanych przez sąd II instancji.

W kolejnym rozdziale autor dokonał bardzo dokładnej analizy współcześnie obowiązujących rozwiązań odnoszących się do modelu postępowania odwoławczego. Miało to na celu sprawdzenie, jak polski ustawodawca uregulował następującą kwestię: jakie wyroki i w jakich warunkach mogą być wydawane przez sądy karne II instancji. W tym rozdziale autor analizował również, w jaki sposób wyroki kasatoryjne wpływają na czas trwania procesu karnego i czy stanowią one źródło przewlekłego prowadzenia procesu karnego.

W rozdziale V autor odniósł się do niezwykle istotnej instytucji, jaką jest skarga przeciwkasatoryjna. Rozdział ten przedstawia dokładną charakterystykę tego instrumentu prawnego. Oceniono, jak skarga wpływa na funkcjonowanie obecnie obowiązującego modelu postępowania odwoławczego.

Ostatni rozdział monografii poświęcony został wynikom przeprowadzonych badań empirycznych. Zaprezentowane zostały wyniki sondażu diagnostycznego przeprowadzonego wśród sędziów sądów odwoławczych oraz wśród adwokatów i radców prawnych. Ponadto przedstawiono wyniki badań odnoszących się do zjawiska kasatoryjności orzekania oraz instytucji skargi na wyrok sądu odwoławczego.

Monografię kończy podsumowanie, w którym autor za pomocą użytych metod badawczych dokonał weryfikacji hipotez badawczych. Pozwoliło to na realizację celów badawczych. Dodatkowo w podsumowaniu znajdują się wnioski wynikające z przeprowadzonych badań oraz zaprezentowane zostały postulaty *de lege ferenda*.

Niniejsza monografia uwzględniła stan prawny obowiązujący na 1.1.2026 r.

Rozdział I. Instancyjność w procesie karnym – ujęcie systemowe i gwarancyjne

§ 1. Wprowadzenie

W rozdziale I autor dokona wprowadzenia do omawianej problematyki oraz przedstawi siatkę pojęciową, którą posługiwać się będzie w dalszej części publikacji.

Rozdział ten podzielony został na cztery mniejsze jednostki redakcyjne. W pierwszym podrozdziale autor przedstawi, w jaki sposób należy rozumieć zasadę rzetelnego procesu karnego, w której kontekście oceniane będzie w dalszej części opracowania zjawisko kasatoryjności orzekania w sądzie odwoławczym. Przeanalizowana zostanie zasada demokratycznego państwa prawnego, gdyż stanowi źródło interpretacyjne terminu „rzetelny proces karny”. Następnie omówione zostaną zagadnienia pojmowania koncepcji rzetelnego postępowania odwoławczego, będącej komponentem całego rzetelnego procesu karnego, oraz powstania i ewoluowania na ziemiach polskich idei instancyjności. W trzecim podrozdziale zostaną ogólnie scharakteryzowane modele postępowania odwoławczego – jakie modele postępowania odwoławczego wypracowane zostały przez przedstawicieli nauki oraz jakie kryteria należy brać pod uwagę przy kwalifikowaniu środków zaskarżenia do określonego modelu. W ostatniej części rozdziału przybliżone zostaną takie terminy, jak „reformatoryjność” oraz „kasatoryjność orzekania”.

Przejdź do księgarni →

ksiegarnia.beck.pl